

*В.І. АРТИШ, кандидат економічних наук, доцент
Національний університет біоресурсів і природокористування України*

Удосконалення управління виробництвом органічної продукції

Постановка проблеми. У зв'язку із загостренням екологічних проблем у світовому господарстві сертифікація продукції на її відповідність міжнародним екологічним стандартам набуває все більшого значення. Експорт із країн, що проводять ефективну екологічну політику, має тенденцію до швидкого росту. Формується й активно розвивається світовий ринок органічної продукції. Щоправда, міжнародні організації розробили єдину міжнародну класифікацію цього ринку і єдині критерії щодо поняття «органічна продукція». Проте вплив екологічних факторів на можливості конкуренції, на розвиток міжнародної торгівлі й експортного виробництва стає однією з домінант ХХІ століття.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями управління розвитком органічної продукції займаються вітчизняні та зарубіжні науковці. Серед українських учених цю проблему порушують у своїх працях С. Антонеч [1], Н. Бородачева [2], М. Кобець [3], Є. Милованов [4], В. Шлапак [5] та ін. Серед іноземних науковців пошуком вирішення питань виробництва екологічно чистої продукції займаються Б. Сільвандер [6],

Б. Франц [7], Г. Добиш [8], К. Хольгер [9] й інші.

Мета статті – вивчити комплексний підхід до процесів управління виробництвом органічної продукції рослинництва і тваринництва та підвищення конкурентоспроможності за рахунок впровадження сучасних систем землеробства.

Виклад основних результатів дослідження. Успішне керівництво й управління організацією підприємства потребує систематичного і відкритого менеджменту. Будь-яке підприємство являє собою складний механізм, не вивчивши всі взаємодії в середині якого неможливо добитися його безперервної роботи.

У сільському господарстві розрізняють систему рослинництва і систему тваринництва (табл. 1). При традиційному веденні господарства системи рослинництва й тваринництва об'єднують в одну виробничу систему, в основному, у великих підприємствах. Розглядаючи органічне сільське господарство зазначимо, що створення єдиного замкнутого виробничого циклу, яке об'єднує систему рослинництва і тваринництва, є однією з основних цілей бізнесу, не залежачи від розмірів підприємства.

1. Системи рослинництва і тваринництва

Матеріально-технічне оснащення	Технологія	Організація праці та виробництва
Система рослинництва		
Система машин і знарядь для комплексної механізації та автоматизації виробництва; рослинницькі будівлі та споруди; обладнання й інші засоби виробництва	Сівозміни; одержання насіння; обробка землі й догляд за рослинами; удобрення; боротьба із шкідниками, хворобами, бур'янами; заходи по регулюванню водного режиму ґрунту; заходи боротьби з ерозією ґрунту	Використання території; організація, нормування і оплата праці працівників рослинництва; управління; планування; облік і контроль

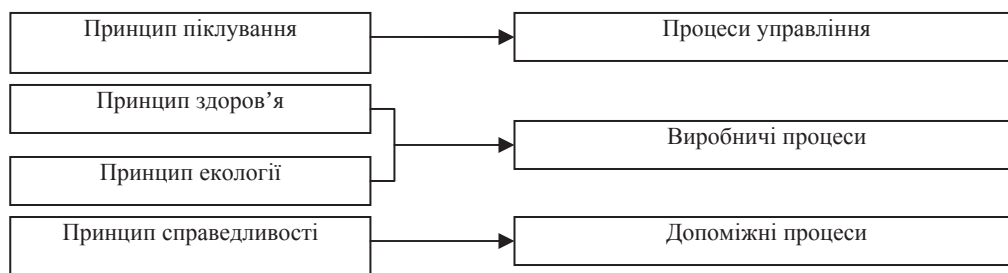
Система тваринництва		
Побудова ферм для худоби; система машин для виконання трудових процесів по обслуговуванню тварин; обладнання ферм та інших засобів виробництва	Відтворення стада; виращування породних і племінних тварин; тип і рівень годівлі; спосіб утримання; профілактичні заходи боротьби з хворобами	Склад, виробниче спрямування і співвідношення окремих галузей; структура стада; кількість поголів'я з розрахунку на одиницю земельної площі; спеціалізація підприємства; розмір і розміщення ферм на його території; внутрішньогосподарські та міжгосподарські зв'язки між галузями і групами тварин; організація і умови праці обслуговуючого персоналу; організація планування й обліку

Джерело: Власна розробка.

При дослідженні аграрного підприємства здійснюють аналіз результатів господарської діяльності, оцінку конкурентоспроможності, оцінку ефективності маркетингових заходів. Результати аналізу виробничо-збутових можливостей дають змогу оцінити сильні та слабкі сторони підприємства, одержати інформацію про загрози й позитивні можливості зовнішнього середовища, на основі чого розробляють обґрунтовану програму розвитку та поведінки підприємства на ринку, ухвалюють рішення про вибір цільових ринків [4]. Аналіз передбачає оцінку фінансового стану підприємства, організаційної структури управління, виробничих потужностей, матеріально-технічної бази, науково-технічного і кадрового потенціалу, товарного асортименту й конкурентоспроможності продукції, витрат виробництва з

усієї номенклатури виробів, системи збуту та просування товарів на ринок. Для цього використовують різні аналітичні інструменти, до яких належать: SWOT-аналіз; ABC-аналіз, стратегічний аналіз витрат; аналіз ланцюга цінностей; оцінка конкурентної позиції підприємства тощо.

Тому для підприємства, яке займається виробництвом органічної сільськогосподарської продукції, необхідно пам'ятати, що вся його діяльність повинна бути організована відповідно до принципів органічного землеробства і природокористування. Отже, й процеси системи менеджменту можуть бути поділені відповідно до цих принципів, що полегшить оцінку виконання останніх у ході ведення діяльності підприємства по виробництву органічної продукції (рис.).

Відповідність принципів органічного землеробства і природокористування основних груп системи менеджменту

Джерело: Власні дослідження.

Ринкові умови господарювання ускладнюють процес прийняття управлінських рішень з огляду на мінливість і непрогнозованість аграрного ринку. Саме тому виробнича діяльність аграрних підприємств на продовольчому ринку починається з маркетингових досліджень, за допомогою яких аналізують ринкові проблеми й можливості під-

приємства знайти і зайняти свою конкурентну позицію на конкретному ринку та найкраще задовольнити потреби споживачів [6].

На основі специфіки органічного бізнесу й для полегшення подальшого вимірювання їх виконання в підприємстві процеси були розподілені так, як показано в таблиці 2.

2. Розподілення груп процесів відповідно до принципів органічного землеробства і природокористування

Принцип	Тип процесів	Найменування процесів
Здоров'я	Основні виробничі процеси	Планування діяльності сільськогосподарського підприємства; виробництво рослинницької продукції; виробництво тваринницької продукції; зберігання готової продукції; розподілення і поставка; ідентифікація та простежування
Екологія		
Справедливість	Допоміжні процеси	Управління персоналом; управління виробничим оточенням та інфраструктурою; управління записами
Піклування	Процеси управління	1. Зовнішній контроль за якістю продукції ; 2. Внутрішній контроль за якістю продукції; 3. Аналіз даних; 4. Постійне покращення; 5. Внутрішні аудити (перевірки).

Джерело: Власні дослідження.

Наведена методика формування процесів системи менеджменту підприємства по виробництву органічної продукції передбачає виявлення процесів, які відповідають за: 1) дотримання принципів органічного землеробства і природокористування; 2) забезпечення відповідності цілого виробничого процесу органічному статусу. На нашу думку, ці процеси повинні входити до складу процесу системи менеджменту у вигляді підпроцесів: вимірювання результативності та ефективності дотримання принципів органічного землеробства і природокористування; запобігання ризиків зниження органічного статусу виробництва.

Основною метою підпроцесу “Запобігання ризикам зниження органічного статусу виробництва” є недопущення виникнення ситуацій у виробничому процесі, за яких можлива втрата статусу “органічний”. Головною метою підпроцесу “Вимірювання результативності та ефективності дотримання принципів органічного землеробства і природокористування” є оцінка того, наскільки підприємство виконує свої стратегічні плани в галузі досягнення органічного балансу. Це означає наявність такого стану виробництва, за якого досягнуто збалансовані взаємовідносини між ґрунтом, рослинами, тваринами й людиною, направлені на поліпшення якості та збереження навколишнього середовища для майбутнього покоління. По суті, при

вимірюванні результативності й ефективності всіх процесів системи менеджменту, здійснених у підприємстві, можна встановити ступінь дотримання принципів органічного землеробства і природокористування.

Висновки. Проведене дослідження уможливило зробити висновок про необхідність поєднання органічної продукції галузі рослинництва і тваринництва, а також розробку напрямів дослідження аграрного підприємства. Вони спрямовані на ефективну взаємодію всіх суб'єктів маркетингової системи щодо забезпечення переміщення конкретного товару визначеної кількості та якості в конкретний час і місце. Основними функціями системи виробництва й розподілу продовольчих товарів є: виробництво; зберігання; транспортування продукції; групування та сортування товару, що постачається виробникам у малих кількостях; фасування й пакування; інформування споживачів шляхом розміщення інформації на упаковках, оформлення місця продажу, консультування під час здійснення покупки; інформування виробників передачею їм інформації про ринки продукції.

Подальші наші дослідження будуть спрямовані на вивчення органічного споживчого ринку в Україні, а також необхідності задоволення потреб та пошуку економічно ефективних і стратегічно адекватних форм розвитку ринку органічної продукції.

Список використаних джерел

1. *Антонець С.С.* Коли Україна зрозуміє свою планетарну місію / С.С. Антонець, В.М. Писаренко // Вісн. Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – №2 – С.5-8.
2. *Бородачева Н.* Спрос и предложение на рынке органических продуктов/ Н. Бородачева // Агроперспектива. – 2004. – №9. – С.59-61.
3. *Кобець М.І.* Органічне землеробства в контексті сталого розвитку/ М.І. Кобець//Проект «Аграрна політика для людського розвитку». Актуальні питання аграрної політики: зб. робіт. – 2007-2008. – С.106-132.
4. *Милованов Є.В.* Органічне сільське господарство: перспективи для України / Є.В. Милованов // Посібник українського хлібороба: [Науково-практичний збірник]. – К, – 2009. – С. 257-260.
5. *Шлапак В.О.* Про вирощування екологічно чистої продукції в Україні / В.О. Шлапак [Електронний ресурс]. – Доступний з: <http://www.lol.org.ua>.
6. *Sylvander, B. and N.H.Kristensen.* Organic Marketing Initiatives in Europe. Organic Marketing Initiatives and Rural Development., School of Management and Business, University of Wales, Aberystwyth, UK, 2005.
7. *Bavec Franc.* Organic production and use of alternative crops / RC Press, 2007. – 241 с.
8. *Добыш Г.* Норвежские заметки / Г. Добыш, С. Гранде // Белорусское сельское хозяйство. – 2003. – № 9. – С. 40-42.
9. *Kirchmann Holger.* Organic Crop Production: Ambitions and Limitations / Springer, 2009. – 244 p.

Стаття надійшла до редакції 28.02.2013 р.

* * *

Новини АПК

В Україні відбулася головна аграрна виставка року „АГРО-2013”

З 22 по 25 травня 2013 року на території Національного комплексу „Експоцентр України” відбулася XXV Міжнародна агропромислова виставка „АГРО-2013”. Організатор виставки – Міністерство аграрної політики та продовольства України.

Відкрили виставку Президент України Віктор Федорович Янукович і Міністр аграрної політики та продовольства України Микола Володимирович Присяжнюк.

Президент зазначив, що аграрний сектор країни не тільки годує населення, а й демонструє впевнене зростання. Ця стратегічна галузь економіки у минулому році внесла до бюджету 42 млрд грн. На початку року 2013 року приріст виробництва сільгосппродукції становив 5%.

„Україна протягом останніх років закріпила за собою статус провідного експортера зерна. У 2012 році експортувано сільгосппродукції на 18 млрд дол., і в країні є всі можливості, щоб збільшити цю цифру цього року. Показово, що країни ЄС стали найбільшими імпортерами українського зерна. У минулому році Україна вийшла зі своєю сільгосппродукцією на ринок Китаю і посилила свої позиції в Японії та Південній Кореї», – поінформував міністр Микола Присяжнюк. Він зазначив, що на Міжнародному форумі „Світовий зерновий ринок – тенденції, ризики, ініціативи”, який відбувся у рамках виставки «АГРО-2013», представники ФАО висловили прогноз, що найближчими роками Україна може вийти на друге місце за обсягом експорту зернових.

Нині зерновий ринок є ключовим у вирішенні питань світової продовольчої безпеки. Разом із тим ринок збіжжя став надзвичайно чутливим до будь-яких імпульсів з боку гравців. „Зерновий форум, старт якому ми сьогодні даємо на «АГРО-2013», стане доброю традицією міжнародної співпраці на ринку зерна», – наголосив Микола Присяжнюк. Лише координація спільних зусиль між урядами та основними зерноторговими компаніями, а також участь у цьому процесі ключових світових інституцій забезпечить стабілізацію світового ринку зернових.

Міністр висловив сподівання, що Зерновий форум та подібні заходи стануть ефективною формою міжнародної співпраці на ринку зерна та вирішення глобального продовольчого питання.

У роботі виставки взяли участь 17 країн світу, представники організації ООН з питань продовольства та сільського господарства ФАО, підприємства, фірми, компанії з усіх регіонів України, представники ЗМІ, всього 1224 учасника.

Джерело: Прес-служба Мінагрополітики України